

Studiegids studiejaar 2018-2019

Verlies-, Rouw- en Stervensbegeleiding 2^e jaar

Status van de studiegids:

De hieronder opgenomen informatie betreft de omschrijving van de modules in het studiejaar 2018-2019. Het is mogelijk dat deze modules in het volgend studiejaar worden aangepast.

Algemene informatie

Studenten volgen in de basisopleiding een programma van in de regel steeds zes dagdelen hoor- en werkcolleges. Daarnaast wordt de nodige thuisstudie gevraagd. De studiebelasting is 25 ECTS per jaar, ofwel 15 uur gemiddeld per week inclusief les-/contacturen bij 46 weken.

Tentamens

Doorgaans krijg je zes weken de tijd om een tentamen te maken en krijgt de docent zes weken de tijd om de tentamens na te kijken. Gestreefd wordt de nakijktijd terug te brengen naar drie weken. Tentamens zijn 10 jaar geldig.

Studie- en onderwijscoördinator

De studietoördinator is verantwoordelijk voor de inhoudelijke aspecten van het onderwijs en de keuze van vakken en docenten m.b.t. de studierichtingen die onder hem/haar valt.

De studietoördinator is ook eerste aanspreekpunt voor alle vragen, klachten en wensen van studenten m.b.t. het onderwijs, inhoudelijk (tentamens, scriptie, stage), financieel, qua voortgang en mentaal.

De studietoördinator van de opleiding **Verlies-, Rouw- en stervensbegeleiding** is:

Eveline Bolt, eveline.bolt@academiegeesteswetenschappen.nl; 06-12663642

Eindverantwoordelijke voor de organisatie van het onderwijs is de Onderwijscoördinator:

Hein van Dongen: hein.van.dongen@academiegeesteswetenschappen.nl; 06 30 58 07 58

Spreekuren van beiden staan op de website: <https://academiegeesteswetenschappen.nl/2018-2019/>

Afwezigheid

Bij verhindering dient de docent en/of het secretariaat geïnformeerd te worden.

Studenten die 2x of meer afwezig zijn geweest, krijgen een vervangende opdracht.

Evaluatie

Na afloop van iedere module wordt een korte evaluatie van de module gevraagd. Voor de Academie zijn de evaluaties een heel belangrijke bron van informatie om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren.

Studie-uitloop

Heb je na twee lesjaren alle modules gevolgd, maar ben je nog niet klaar met je studie, omdat je nog enkele tentamens moet doen en/of de stage, en/of je scriptie of stageverslag moet schrijven, dan krijg je *aansluitend* in het daaropvolgende derde, in de periode 1 september t/m 31 december, *eenmalig* de mogelijkheid om de resterende onderdelen af te ronden zonder dat je collegegeld hoeft te betalen.

Heb je per 1 januari de resterende onderdelen nog niet afgerond en wil je de opleiding voortzetten, dan worden kosten in rekening gebracht: € 250,- administratiekosten (altijd), € 50,- per af te leggen tentamen, € 200,- voor scriptiebegeleiding en € 200,- voor begeleiding stage(verslag).

Deze tarieven gelden ook in de daaropvolgende studie jaren, totdat je opleiding is afgerond.

Modulebeschrijvingen

Studenten volgen per studierichting een programma van verschillende modules. Elk van deze module wordt afgesloten met een tentamen, meestal in de vorm van een take-home tentamen. Hieronder staan de modulebeschrijvingen gelijklopend met het rooster.

Module	Rouwtheorie (RWT)
Omvang	1,25 ECTS
Docent	Drs. Arthur Polspoel
Doelstelling	De student verwerft inzicht in het verloop van een rouwproces en hoe de levenservaringen van cliënten daarin een rol kunnen spelen.
Inhoud	Over identiteit, over het proces van rouw (niet alleen nabestaanden of terminale patiënten), over rouwtaken en hulpverlening.
Werkvormen	Theoretisch college.
Toetsvorm	Theoretisch tentamen d.m.v. analyse van een casus.
Literatuur	<i>Wenen om het verloren ik</i> , A. Polspoel <i>Eenzaam sterven</i> , A. Polspoel
Contacturen	6
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	8, 15, 22 september 2018

Module	Filosofie en zingeving (F&Z)
Omvang	2 ECTS
Docent	Drs. Rinus van Warven
Doelstelling	
Inhoud	
Werkvormen	
Toetsvorm	
Literatuur	
Contacturen	8
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	8, 15, 22, 29 september 2018

Module	Supervisie intervisie (SUPV/INTV)
Omvang	2,5 ECTS
Docent	Drs. Arthur Polspoel
Doelstelling	De student leert inzichten uit rouwtheorie toe te passen op concrete situaties
Inhoud	Vaardigheden worden ingeoefend. Uitleg, reflectie.
Werkvormen	Rollenspelen, inbrengen van casussen uit eigen omgeving.
Toetsvorm	Deelname.
Literatuur	<i>Wenen om het verloren ik</i> , A. Polspoel, <i>Eenzaam sterven</i> , A. Polspoel
Contacturen	12
Toehoorders	Deze module staat niet open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	6, 13 oktober, 24 november 2018, 9, 16 februari, 29 juni 2019

Module	Organisatie van de zorg (ORZ) en Beroepsprofiel (BRP)
Omvang	1,25 EC
Docent	Dr. mr. Fons Dekkers
Doelstelling	De student leert systematisch denken over ontwikkeling, structuur, positionering en taakverdeling in ons medische en psychosociale zorgbestel, alsook over samenhang en financiering van de diverse onderdelen. Reflectie op de eigen positie als hulpverlener en/of als cliënt.
Inhoud	De student bestudeert de ontwikkeling van beroepen en organisaties in de zorg op macro-, meso- en microniveau. Er is aandacht voor opleiding, kwaliteitsbewaking, financiering en de verschillen tussen reguliere en complementaire of alternatieve zorg en de rol van verzekeraars, overheid, beroepsverenigingen en inspectie. Ook wordt ingegaan op sociologische aspecten van de hulpverleningsrelatie, autonomie, afhankelijkheid en op de positie van de professionele hulpverlener als zelfstandige of in dienstverband. De student presenteert een persoonlijk beroepsprofiel, waarin de eigen missie, plaats en functie in het zorgsysteem wordt beschreven en toegelicht.
Werkvormen	Hoorcollege, discussie.
Toetsvorm	Toets of presentatie persoonlijk beroepsprofiel.
Literatuur	Verplichte literatuur: <i>Organisatie van de zorg</i> , J. Boot, van Gorcum 2018. Aanbevolen literatuur: <i>Het hulpverlenend gesprek</i> , J. Verhulst, Noordhoff 2014
Contacturen	6
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	3, 10, 17 november 2019

Module	Rouw in gezinnen (RIG)
Omvang	2,5 ECTS
Docent	Tineke van Asseldonk
Doelstelling	De theorie integreren en gericht kunnen inzetten in je rol als hulpverlener. Signaleren, toepassen en weten hoe te handelen.
Inhoud	Het theoretisch kader, vanuit het duale proces en de theorie van verstoorde rouw (verliescirkel) zijn het kader van waaruit we werken. Waar het eerste jaar het accent op kinderen lag, ligt deze nu op de jongeren, jongvolwassenen. Verdieping in de gezinsprocessen en de gevolgen op langere termijn. De balans tussen draagkracht en draaglast. Wat zijn steunfiguren buiten het gezin en hoe kunnen we daarmee samenwerken? Vanuit de NLP methode werken aan coaching en gespreksvaardigheden. Naast praten zijn ook de non-verbale signalen en hoe je deze kunt herkennen en gebruiken van belang. Denk hierbij aan de vragen, "Wat zie ik, wat hoor ik en wat voel ik?". Vanuit het boek van Manu Keirse kijken we breder naar verschillende soorten rouw en verlies. Het boek gaat niet alleen in op verlies door de dood maar besteedt ook aandacht aan andere verlieservaringen die vaker onbelicht blijven.
Werkvormen	Casuïstiek, gespreksvormen, theoretische verheldering en praktijkgerichte opdrachten.
Toetsvorm	Tentamen is een take-home opdracht, waaruit blijkt dat je theorie kunt integreren in de praktijk. Actieve deelname (aanwezigheidsplicht!).
Literatuur	<i>Helpen bij verlies en verdriet</i> - Manu Keirse uitgegeven bij Lannoo. ISBN 9789401442879 (Volledig nieuwe editie, 34e druk)
Contacturen	12
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	24 november, 1,8, 15 december 2018, 12, 19 januari 2019

Module	Praktijk verlieservaring (PR&V)
Omvang	2 ECTS
Docent	Drs. Arthur Polspoel
Doelstelling	De student leert inzichten uit rouwtheorie toe te passen op concrete situaties.
Inhoud	Vaardigheden worden ingeoeffend. Uitleg, reflectie.
Werkvormen	Rollenspelen, inbrengen van casussen uit eigen omgeving.
Toetsvorm	Deelname.
Literatuur	<i>Wenen om het verloren ik</i> , A. Polspoel, <i>Eenzaam sterven</i> , A. Polspoel
Contacturen	10
Toehoorders	Deze module staat niet open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	1, 8, 15 december 2018, 25 mei, 15 juni 2019

Module	Medische aspecten rond het levenseinde (MBKL)
Omvang	2,5 ECTS
Docent	Drs. Pieter v. Amerongen
Doelstelling	Studenten verkrijgen kennis van en inzicht in de anatomie, fysiologie en pathologie van onderstaande 4 orgaanstelsels van het menselijk lichaam welke een kenmerkende rol spelen rond het sterven. Daarnaast worden respectievelijk aspecten en invloed van de evt. toegepaste farmacologische therapie en de fysieke aspecten van de finale stervensfase en de dood behandeld.
Inhoud	1.Circulatiestelsel 2.Ademhalingsstelsel 3.Zenuwstelsel 4.Hormonaalstelsel Farmacologie in de laatste levensfase Fysieke kenmerken van het sterven en de dood
Werkvormen	Interactief hoorcollege met presentieplicht.
Toetsvorm	Klassikaal, schriftelijk, tentamen.
Literatuur	<i>Anatomie en fysiologie van de mens</i> , Grégoire cs, 4 ^e druk, Thieme Meulenhoff. <i>Pathologie</i> , Jüngen, 1 ^e druk, Bohn, Stafleu, Van Loghum. Door de docent verstrekt lesmateriaal (powerpoint).
Contacturen	12
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	12, 19, 26 januari, 2, 9, 16 februari 2019

Module	Bijna dood ervaringen (BDE)
Omvang	1,5 ECTS
Docent	Drs. Rinus van Warven
Doelstelling	Studenten nemen kennis van de diverse vormen van de bijna-doodervaringen, gerelateerd aan een 'vernieuwd' verkregen levensinzicht.
Inhoud	Aan de orde komen de Bijna-doodervaring bij verschillende religies, verschillende uitingsvormen, verkregen inzicht over de Bijna-doodervaring
Werkvormen	Hoor- en discussiecolleges, opdrachtvorm.
Toetsvorm	Take-home tentamen
Literatuur	P. van Lommel, <i>Eindeloos bewustzijn</i>
Contacturen	4
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	26 januari, 2 februari 2019

Module	Sociologie van de verlieservaring (SOC)
Omvang	2,5 ECTS
Docent	Dr. mr. Fons Dekker
Doelstelling	Verlies en rouw kun je bezien vanuit een psychologisch en een sociologisch perspectief, een binnenkant en een buitenkant. Bij verdriet over wat verloren is gegaan zijn altijd direct of indirect andere mensen betrokken. Het gaat over gebeurtenissen en gevoelens waarbij religieuze of spirituele overtuiging, etnische achtergrond, sociale context, normen en waarden een dominante rol spelen. De student leert in deze module om verlies en rouw te benaderen vanuit dit sociologische perspectief.
Inhoud	De student maakt kennis met een sociologisch wijze van waarnemen en denken, waarbij de samenhang tussen sociologische, psychologische, biologische, filosofische en religieuze paradigma's wordt toegelicht. Zo wordt inzicht gegeven in de betekenis van verlies, dood, rouw in verschillende culturen, religies en sociale systemen. Het kan gaan over verlies van dierbaren, maar ook over verlies van status, werk, gezondheid, zelfvertrouwen enz. Culturele, religieuze en spirituele opvattingen over bijvoorbeeld de zin van het bestaan of leven na de dood zijn daarbij van existentieel belang.
Werkvormen	Hoorcolleges, discussies, opdrachten.
Toetsvorm	(nader te bepalen)
Literatuur	Verplichte literatuur: <i>Psychologie en Sociologie</i> , E. Wijsman, Noordhoff 2017 Aanbevolen literatuur: <i>Samenlevingen</i> , D. Weenink e.a., Noordhoff 2017 <i>Eindeloos bewustzijn</i> , P. van Lommel, ten Have 2017 <i>Over rouw</i> , E. Kübler-Ross en D. Kessler, Ambo 2006
Contacturen	10
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	9, 16, 23, 30 maart, 6 april 2019

Module	Juridische aspecten van de hulpverleningsrelatie Euthanasie (JUR)
Omvang	2,5 ECTS
Docent	Mr. dr. Fons Dekkers
Doelstelling	De student reflecteert op de rechtspositie van de hulpverlener en diens relatie met de cliënt. Wat zijn wederzijds de rechten en plichten? Wat is de juridische basis voor bepaalde verantwoordelijkheden als therapeut of begeleider? Hoe te handelen bij conflicten en probleemsituaties? De student krijgt daartoe enig inzicht in het rechtssysteem en de wettelijke kaders van het gezondheidsrecht; waarborgen en valkuilen. De student krijgt inzicht in de juridische en medische dilemma's die een rol spelen bij beslissingen rond het levenseinde, om zo nodig ook een begeleidende en adviserende rol te kunnen spelen rond palliatieve zorg en euthanasie. Daarbij hoort ook enig begrip van het functioneren van ons rechtssysteem en de betrokken vormen van hulpverlening.
Inhoud	De student wordt vertrouwd gemaakt met enkele beginselen van juridisch denken en de daarbij behorende ethische uitgangspunten. Daarvoor relevante rechtsbegrippen worden verduidelijkt en in onderling verband gebracht. Civielrecht, strafrecht, organisatie van rechtspraak, verbintenissen, wanprestatie, aansprakelijkheid, klachtrecht, procesvoering, zelfbeschikking, schuld, schade, goede trouw. Hoe worden afspraken gemaakt. Aandacht voor wet- en regelgeving met betrekking tot medische en psychosociale zorg: WGBO, WBIG, WKKGZ, WMO, WBP enz. Uitwerking in behandelovereenkomst, informatie, dossiervorming, beroepsgeheim, erkenning, tariefstelling, financiering. De student wordt vertrouwd gemaakt met hiervoor relevante begrippen in het civielrecht en strafrecht. Ondragelijk lijden, zelfbeschikking, behandelovereenkomst,

	toestemmingsbeginsel, levensdelicten, zelfdoding, natuurlijke dood. Er wordt ingegaan op de geschiedenis van praktijk en regelgeving inzake euthanasie in Nederland en de uitwerking in de hedendaagse euthanasiepraktijk. Tevens wordt aandacht besteed aan de beoordeling van wilsonbekwaamheid, psychiatrische ziektebeelden en de mogelijkheden van palliatieve zorg.
Werkvormen	Hoorcollege, discussie.
Toetsvorm	Casusbespreking of schriftelijk tentamen.
Literatuur	Verplichte literatuur: <i>Praktisch gezondheidsrecht</i> , D. van Meersbergen, Noordhoff 2016 Aanbevolen literatuur: <i>Onsterfelijke geest</i> , E. Laszlo en A. Peake, Edicola Publishing 2018 <i>Slotcouple</i> , S. de Hosson, de Arbeiderspers 2018 <i>Eenzaam sterven</i> , A. Polspoel, ten Have 2004
Contacturen	12
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	9, 16, 23, 30 maart, 6, 13 april 2019

Module	Palliatieve zorg (PLZ)
Omvang	0,5 ECTS
Docent	Hilda Zuidam MSc, begeleidingskundige en Robin Zuidam, stervensbegeleider
Doelstelling	Studenten zijn zich bewust van hun eigen existentiële vragen/thema's. Zij weten verschillende werkvormen toe te passen om in gesprek te kunnen gaan met mensen in de palliatieve fase. Studenten weten verwonderende en vertragende vragen te stellen
Inhoud	Er vindt een korte uitleg over de unieke wijze waarop de docenten bezig zijn met het thema 'sterven', hun activiteiten en hun filosofie; waarna er vervolgens verschillende werkvormen aangeboden worden om te leren wat de kunst van het 'niet weten' is, wat de 'juiste' methode van vragen stellen is en welke activiteiten dienend kunnen zijn aan een gesprek over de dood
Werkvormen	werkcollege en training
Toetsvorm	Geen (wel aanwezigheidsverplichting)
Literatuur	Kwaliteitskader palliatieve zorg; 'in wijsheid sterven' M. Murphy (alleen tweedehands verkrijgbaar)
Contacturen	4
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	13 april en 11 mei 2019

Module	Spirituele aspecten levenseinde (SAL)
Omvang	1 ECTS
Docent	Arthur Polspoel
Doelstelling	Studenten krijgen oog voor de existentiële vragen die opkomen bij het levenseinde
Inhoud	Uitleg over de eigen dimensie van het levenseinde.
Werkvormen	Gespreksanalyse, rollenspel
Toetsvorm	Toetsvorm: onderdeel van de module supervisie
Literatuur	Wordt in het college aangereikt
Contacturen	4
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	11, 25 mei 2019

Module	Psychopathologie (PPT)
Omvang	2,5 ECTS
Docent	Drs. John Mink
Doelstelling	Na afloop van deze module kan de student 1. feitelijke en begripsmatige kennis reproduceren over: <ul style="list-style-type: none"> ➤ structuur en gebruik van DSMV ➤ de algemene kenmerken van psychopathologie ➤ het diagnostisch proces binnen psychiatrie. 2. uitleg geven over de voor- en nadelen van de DSMV en over de daarin onderscheiden psychische stoornissen. 3. feitelijke en begripsmatige kennis reproduceren over de psychiatrische behandeling. 4. medische - en psychosociale signalen herkennen en beoordelen, en op grond daarvan een gemotiveerde adequate beslissing te nemen en zo nodig te verwijzen naar een BIG geregistreerde zorgverlener.
Inhoud	Weergeven van feitelijke en begripsmatige kennis over structuur en gebruik van de DSMV, over de algemene kenmerken van psychopathologie, het diagnostisch proces binnen psychiatrie en de psychiatrische behandeling. Uitleg over de voor- en nadelen van de DSMV en de belangrijkste stoornissen.
Werkvormen	Hoor- en werkcollege, interactief.
Toetsvorm	Schriftelijk tentamen.
Literatuur	<i>Klinische psychologie. Theorieën en psychopathologie</i> , Henk T. van der Molen e.a. derde druk, blz. 189 t/m 538.
Contacturen	10
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Data	18 mei, 8 juni, 22 juni

Module	Energetische Behandeling (ENBE)
Omvang	1 ECTS
Docent	Ds. drs. Elizabeth Post
Doelstelling	Studenten verkrijgen basisvaardigheden, inzichten en kennis voor de toepassing van energetische therapie onder andere bij mensen die op sterven liggen. Ook leert men de kenmerken waar te waarnemen van het naderend overlijden.
Inhoud	Energetische behandelingen worden onder andere gegeven om mensen in de terminale fase te helpen rustiger te worden en het loslatingsproces te bevorderen. We besteden aandacht aan de wijze waarop deze vorm van behandeling uitgevoerd kan worden.
Werkvormen	Hoorcollege en practicum.
Toetsvorm	Praktijktoets
Literatuur	Syllabus
Contacturen	4
Toehoorders	Deze module staat open voor studenten van andere studierichtingen.
Datum	15, 22 juni 2019